

॥४०॥ शब्दसंस्कारः यथास्थानकरणप्रयत्नमुच्चारणं स्थानंतात्वादि करणं जिह्वापादि प्रयत्नो घोषादिः ॥४१॥ यज्ञसंस्तरः इष्टकाद्युपधानक्रमः न्यायतत्त्वयुक्तेर्मर्यादा आत्मविज्ञानंस्वानुभवः ॥४२॥ नाना वाक्यानां एकशाखागतानां समिधो यजतीत्यादिप्रयाजाद्यंनविधिपराणां प्रयोगविधिपराणां प्रयोगविधिनादर्शपूर्णमासाभ्यां यजेतेत्यादिना एकवाक्यत्वं समाहारः शिन्धशाखास्थानां गुणविधीनामेकस्यां शाखायामुपसंहारः समवायः तत्र विशारदैः विशेषकार्यमुपासनाब्रह्मलोकफला कर्मभ्यो विशिष्टत्वात्तस्याः मोक्षधर्मेति पृथगुपादानेन मोक्षस्य विशेषकार्यत्वं निरस्तं ॥ ४३ ॥ स्थापनं प्रथमं स्वसिद्धांतव्यव

अथर्ववेदप्रवराः पूगयज्ञियसागमाः ॥ संहितामीरयंति स्म पदक्रमयुतांतुते ॥ ४० ॥ शब्दसंस्कारसंयुक्तैर्बुवद्भिश्चापरैर्द्विजैः ॥ नादितः सबभौ श्रीमान्ब्रह्म लोकइवापरः ॥ ४१ ॥ यज्ञसंस्तरविद्भिश्चक्रमशिक्षाविशारदैः ॥ न्यायतत्त्वात्मविज्ञानसंपन्नैर्वेदपारगैः ॥ ४२ ॥ नानावाक्यसमाहारसमवायविशारदैः ॥ विशेषकार्यविद्भिश्चमोक्षधर्मपरायणैः ॥ ४३ ॥ स्थापनाक्षेपसिद्धांतपरमार्थज्ञतांगतैः ॥ शब्दच्छंदो निरुक्तज्ञैः कालज्ञानविशारदैः ॥ ४४ ॥ द्रव्यकर्मगुणज्ञैश्चकार्यकारणवेदिभिः ॥ पक्षिवानररुतज्ञैश्चव्यासग्रंथसमाश्रितैः ॥ ४५ ॥ नानाशास्त्रेषु मुख्यैश्च शुश्रावस्वनमीरितं ॥ लोकायतिकमुख्यैश्च समंतादनुनादितं ॥ ४६ ॥ तत्रतत्रच विप्रेन्द्रान्नियतान्संशितव्रतान् ॥ जपहोमपरान्विप्रान्ददर्शपरवीरहा ॥ ४७ ॥ आसनानि विचित्राणि रुचिराणि महीपतिः ॥ प्रयत्नोपहितानि स्मृष्ट्वा विस्मयमागमत् ॥ ४८ ॥ देवतायतनानां च प्रेक्ष्य पूजांकृतां द्विजैः ॥ ब्रह्मलोकस्थमात्मानं मेने स नृपसत्तमः ॥ ४९ ॥ सकाशपतपोगुप्तमाश्रमप्रवरं शुभं ॥ नात्प्यत्येक्षमाणो वै तपोवनगुणैर्युतं ॥ ५० ॥ सकाशपस्यायतनं महाव्रतैर्वृतं समंतादपि भिस्तपोधनैः ॥ विवेश सामात्यपुरोहितोऽरिहा विविक्तमत्यर्थमनोहरं शुभं ॥ ५१ ॥ इति श्रीमहाभारते आदिपर्वणि संभवपर्वणि शकुंतलोपाख्याने सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७० ॥ ॥ ७१ ॥ ॥ ७२ ॥ वैशंपायन उवाच ततो गच्छन्महाबाहुरेकोऽमात्यान्विस्तृज्यतान् ॥ नापश्यन्नाश्रमे तस्मिंस्तमृषिंसंशितव्रतं ॥ १ ॥

स्था ततस्तत्रशंकाक्षेपः तस्याः परिहारः सिद्धांतः तैर्यापरमार्थज्ञतांगतैः शब्दोव्याकरणं कालेति ज्यौतिषं शिक्षाकल्पावर्प्येतैरेवोपलक्षणीयौ ॥ ४४ ॥ द्रव्यं त्रोक्तादि कर्मनिर्वापादि गुणोऽष्टाकपालत्वादिः कार्यफलं स्वर्गादि कारणं यागादि पक्षीति द्रव्यादीनां प्रकाशकं इषेत्वेत्यादिवाक्यं पक्षिवानररुतमिवाव्यक्तार्थं मंत्रादिरूपतदर्थभिज्ञैः व्यासपंथो विस्तृतप्रबंधइषेत्वेति शाखामाच्छिनत्तीति तदीयब्राह्मणादिस्तंसम्यगाश्रितैः ननु स्वकपोलकल्पितैः प्रकारैर्मन्त्रान् व्याचक्षत इत्यर्थः ॥ ४५ ॥ लोकेऽवआयतनेते लोकायतिकाः तेषु लोकरंजनपरेषु मुख्यैः ॥ ४६ ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ इति आदिपर्वणि नैलकंठीये भारतभावदीपे सप्ततितमोऽध्यायः ॥ ७० ॥ ॥ ७१ ॥ ॥ ७२ ॥ तत इति ॥ १ ॥